

**CORTEGIUL ISTORIC AL SERBĂRILOR UNIRII,
DIN 20 MAI 1929.
UN PRIM SPECTACOL DE REENACTMENT ROMÂNESC
LA ALBA IULIA**

TUDOR ROȘU
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
CIPRIAN DOBRA
Muzeul Principia din Alba Iulia

**The Historical Retinue from the Union Celebration on May 20th, 1929.
A First Romanian Reenactment Show in Alba Iulia**

ABSTRACT

On May 29th, 1929, Alba Iulia, recently declared county capital, was the host of the most interesting part of the 1918 Union celebration – the historical parade.

The celebration, in various forms, was to be performed in a wide number of European cities, thus benefitting of huge financing for the time – about 20 million lei (around 2,537 U.S. dollars back then, that is to say, 38,853 dollars today). The organisers were the governing party by means of an organising committee led by Sever Bocu.

The event was intended to be of epic proportions and Alba Iulia was the most illustrative in this concern, the historical parade being the state of the art manifestation of the time. The organisers hired the best consultants available (the director of the National Theatre with his staff) because the image of Romania had to be perfect in front of the foreign delegates and press – over 50 publications from France, Germany, Italy, Switzerland, Poland, Czechoslovakia and Romania.

300,000 to 500,000 viewers attended the parade, gathered on Horea's Field, on the location of the present-day Union Park in Alba Iulia, in the presence of members of the royal family of Romania.

The huge parade was described as “a living and moving history of our nation between the Danube, the Sea and the Carpathians” and also as “an expressive recursion of all the stages of Romanian civilization”. This event began and continued in chronological order from king Decebalus, to emperor Trajan, continuing with the founders of the Romanian countries – Radu Negru, Bogdan (although Dragos was the actual founder of Moldavia), Bucur the Shepherd, the famous kings Mircea the Elder and Stephen the Great, culminating with the famous Michael the Brave and the heroes of the Transylvanian struggle for liberty – Horea, Cloșca and Crișan along with Avram Iancu. Of course, other significant events of the Romanian history were manifested through the parade of the Independence War veterans and a dance symbolising the Union of the Romanian Principalities in 1859.

The declared purpose of this parade was education in the first place, both for the local public and for the foreign attendees, a declaration of Romanian identity legitimised by centuries of existence and fighting and, needless to say, to make a lasting impression on the foreign press. Great emphasis was placed on authenticity (although it would be poorly nowadays, it was the best documented feature according to the knowledge of the time) and upon showmanship and performance (the consultants being master actors).

The parade was declared the best part of the celebration due to everything it involved, but, as always, there were complaints regarding the general management of the people who, avid for knowledge and show, became a disorganised crowd.

Therefore, although not the first such reenactment event on Romanian territory, it was a special one due to the number of active participants, due to the emphasis put on the Transylvanian history and the fact that it was held in Alba Iulia, the place where many of these events actually happened.

Cuvinte-cheie: reconstituire istorică, paradă, festivități, „Deceniul Unirii”, România Mare

Keywords: historical reenactment, parade, festivities, “the Union’s Decade”, Greater Romania

Serbările Unirii, organizate în 1929 și dedicate împlinirii unui deceniu de la marile câștiguri naționale din 1918, trebuiau să impregneze patriotism și mândrie în inimile tuturor celor care urmau să asiste la ele. Serbările erau organizate pe coordonate naționale și erau o necesitate politică¹. Subiectul este cunoscut, în ansamblul său, astfel că vom trece rapid în revistă momentele-jalon ale acestui episod, pentru a zăbovi apoi asupra unui singur punct din programul Serbărilor: cortegiul istoric ce a defilat la Alba Iulia.

Sub guvernare liberală în prima fază, programul ceremoniilor a fost propus de *Astra*. Au existat reticențe din partea țărăniștilor, iar organizarea s-a dovedit a fi mai complicată decât era prevăzut inițial. Cu ocazia împlinirii a exact un deceniu de la 1 decembrie 1918, o sărbătoare de dimensiuni mai modeste se organizase și la Alba Iulia². În schimb, serbările din primăvara lui 1929, așa-zis jubiliare (marcau un deceniu, dar erau ținute la 10 ani și aproape 6 luni de la ultima unire a lui 1918, cea de la Alba Iulia), aveau să fie însă de dimensiuni biblice. Cu PNTJ ajuns la putere³, comitetul de organizare a cheltuit suma de 22 milioane de lei strict pentru serbări⁴. În fruntea Comitetului de organizare s-a aflat Sever Bocu⁵, iar Ioan Pop a îndeplinit rolul de secretar general al acestui for.

Fără a insista asupra multiplelor valențe ale serbărilor și asupra evenimentelor organizate - întregul program s-a derulat între 8 și 20 mai 1929 - la București și la Mărășești, prin multe alte locuri din țară, dar cu momente și la Paris, Londra, Roma, Praga, Viena, Geneva, Stockholm sau Toulouse⁶, vom

¹ Moga 1985, p. 266.

² *Serbările Unirii 1929*, p. 9; „1 Decembrie 1918-1928”, în *Viitorul Albei*, Alba Iulia, an III, nr. 18-48, 5 decembrie 1928, p. 1.

³ E vorba de primul guvern Iuliu Maniu, 10 noiembrie 1928 - 6 iunie 1930.

⁴ *Serbările Unirii 1929*, p. 11.

⁵ La vremea respectivă, Sever Bocu era Ministru de Stat pentru Banat.

⁶ Moga 1985, p. 277; „Programul definitiv al Serbărilor Unirii”, în *Alba Iulia*, an XI, nr. 21, 8 mai 1929, p. 6; „Programul Serbărilor Unirii”, în *Universul*, București, an XLVII, nr. 104, 9 mai 1929, p. 2-3; „10 ani de la Unirea cea Mare”, în *Universul*, București, an XLVII, nr. 105, 12 mai 1929, p.

trece direct la ceea ce s-a petrecut la Alba Iulia cu ocazia jubileului. Odată cu marile serbări, orașul devenea reședință de județ, preluând această postură de la Aiud. Comitetul de organizare local⁷ îl avea în frunte pe Ioan Pop, om de bază și în organizarea de la 1918, secondat de Florian Medrea ca vicepreședinte, de prefectul județului, Emil Pop, și de primarul orașului, Aurel Sava, urmați de o listă impresionantă de nume implicate. De exemplu, de subcomisia de propagandă și ordine era responsabil Florian Medrea, poziție similară cu cea pe care o îndeplinise în preajma Adunării Naționale de la 1 decembrie 1918. Și tot asemănător, în parte, cu ce se întâmplase la 1918, au existat subcomisii de „încartiruire” (cu cazări pe o rază de 20 km în jurul orașului), de primire, de înfrumusețare a orașului, de propagandă prin presă, sanitară, respectiv pentru organizarea transporturilor. Oricum, poate cel mai important a fost că, beneficiind de sume generoase de bani alocate cu ocazia evenimentului, orașul a trecut prin transformări menite să îi îmbunătățească imaginea⁸.

Strict pentru marea paradă ce urma pe latura de vest a cetății, pe „Câmpul lui Horea”, unde la 1 decembrie 1918 avusese loc marea adunare populară, au fost realizate două tribune oficiale de 200 m și „o propilee triumfală”, flancată de două statui mari simbolizând „Gloria Unirii”⁹.

În privința participanților la eveniment, veniți din toată țara, cifrele date de presă stabilesc valori între 300.000 și 500.000 de oameni¹⁰, prezenți în ziua de 20 mai 1929 la Alba Iulia.

Programul zilei a început cu așteptatele 101 salve de tun de dimineață. Te Deum-ul de la Catedrala Încoronării, discursul patriarhului Miron Cristea, adunarea festivă în Sala Unirii, discursul lui Iuliu Maniu au reprezentat bornele programului din prima parte a zilei¹¹.

Dar cel mai impresionant moment al programului l-a constituit gigantesca

1-13; *Serbările Unirii* 1929, p. 23 sqq.; vezi și Beauplan 1929, p. 75-81. Întins pe mai multe zile și desfășurat în mai multe localități, programul a fost unul amplu. De exemplu, în cadrul său a fost inclus și un meci de fotbal între România și Iugoslavia, la București, câștigat de iugoslavi cu 3-2. Vezi și <https://imageandsound.ro/intermedia/possible-sounds-of-early-cinema/sarbatorile-unirii/>; accesat în 21 aprilie 2021.

⁷ Constituirea comitetului local s-a petrecut la 16 aprilie 1929; Zecheru 2013, p. 62-66.

⁸ „În ajunul serbărilor de la Alba Iulia”, în *Universul*, București, an XLVII, nr. 111, 19 mai 1929, p. 2; Rustoiu et alii 2019, p. 28. Alte titluri care prezintă evenimentul de la Alba Iulia: Moga 2018, p. 344-347; Pop 2019, p. 39-42; Roșu 2020, p. 323-324.

⁹ Rustoiu et alii 2019, p. 28; Moga 1985, p. 273.

¹⁰ Moga 1985, p. 273-277; Rustoiu et alii 2019, p. 29. Cifrele par a fi, în primă instanță, estimări foarte generoase, dar evenimentul a beneficiat, pe de altă parte, de o puternică mediatizare în presă, unde se titra imperios că „Tot natul este invitat la Alba Iulia” și se dădea îndemnul: „La Alba Iulia, deci, cu toții, a doua zi după Rusalii” (*Alba Iulia*, an XI, nr. 21, 8 mai 1929, p. 1). De asemenea, au existat 52 de trenuri speciale care au adus participanți (*Alba Iulia*, an XI, nr. 22, 11 mai 1929, p. 4).

¹¹ Moga 1985, p. 273; Rustoiu et alii 2019, p. 29; Zecheru 2013, p. 72-75.

paradă, militară și civilă, începută la 12.30¹² și întinsă pe o durată de trei ore¹³. Defilarea a fost primită de prințul regent Nicolae, călare pe un cal alb, în fața tribunei principale rezervată pentru familia regală, regență, guvern și corpuri diplomatice. Traseul defilării a urmat cursul actualului Bulevard 1 Decembrie, începând din zona Colegiului „Horea Cloșca și Crișan” (clădirea existând deja la 1929) și urmând câteva sute de metri în linie dreaptă spre nord. Tribuna oficială pare a fi fost amplasată pe axul Catedralei Încoronării, la capătul actualului Parc al Unirii, cu fața spre vest și spatele la cetate. Parada a început cu 100 de călăreți de la Jina, urmați de veteranii Războiului de Independență, veteranii memorandumiști, societățile, studenții, voluntarii ardeleni, precum și așa-numitele „150 de steaguri din America” ș.a. „Întreaga defilare părea un vis. Te frecai la ochi și nu-ți venea să crezi dacă ceea ce vezi și asculți e adevărat sau numai o plăzmuire frumoasă”¹⁴. Cortegiul istoric (numit uneori și „conductul istoric”¹⁵) a început la ora 13.30¹⁶ - „a fost însăși istoria vie și mișcătoare a neamului nostru dintre Dunăre, Mare și Carpați”¹⁷, un „racursi expresiv al tuturor etapelor civilizației românești”¹⁸. Asupra lui vom insista în paginile următoare. După trecerea cortegiului istoric, colosala paradă a fost continuată de cortegiile folclorice, grupurile județene și de marea defilare a armatei. Odată încheiat ceremonialul de pe platoul vestic al orașului, programul zilei a continuat cu inaugurarea Muzeului Unirii (cu panglica tăiată de Iuliu Maniu) și, finalmente, cu banchetele de la Cercul Militar/Sala Unirii și de la Teatrul Caragiale¹⁹.

Deși în general organizarea și evenimentul, în ansamblu, s-au bucurat de valuri de aprecieri, iar incidente serioase nu au existat²⁰, s-au auzit și voci care au criticat partea de organizare, în special presupusa ignorare a publicului participant, atât în privința posibilității de a vedea evenimentele și în special pe Regele Mihai, a „slabei rânduiei” în împărțirea mesei populare ce a produs devălmășie, cât și în privința posibilităților de întoarcere acasă²¹.

¹² „Măreața Adunare a Unirii, la Alba Iulia”, în *Libertatea*, an XXVIII, nr. 22, 23 mai 1929, p. 3.

¹³ „Defilarea”, în *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an XCII, nr. 50, 24 mai 1929, p. 2.

¹⁴ *Serbările Unirii 1929*, p. 128.

¹⁵ „Serbările Unirii”, în *Transilvania*, Sibiu, an 60, nr. 6, iunie 1929, p. 477.

¹⁶ „Serbările comemorative de la Alba Iulia”, în *Chemarea tinerimei române*, Cluj, an IV, nr. 13, 26 mai 1929, p. 2.

¹⁷ *Serbările Unirii 1929*, p. 126.

¹⁸ *Beauplan 1929*, p. 81.

¹⁹ Moga 1985, p. 275; Rustoiu et alii 2019, p. 30.

²⁰ Organizatorii locali au raportat 53 de cazuri de leșin, cauzate de căldură, un ușor accident de automobil, „câteva scene violente la gară între șeful gării și studenții de la Cluj” și alte neajunsuri „trecătoare și neînsemnate”; „La Serbările Unirii nu a fost nici o moarte de om”, în *Alba Iulia*, an XI, nr. 26, 31 mai 1929, p. 2; *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an XCII, nr. 50, 24 mai 1929, p. 6.

²¹ „Măreața Adunare a Unirii, la Alba Iulia”, în *Libertatea*, București, an XXVIII, nr. 22, 23 mai 1929, p. 1; „Măreața defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, Blaj, an

Evenimentul a beneficiat și de atenția a numeroși corespondenți de presă și, în consecință, de o largă reflectare mediatică. Ziarele străine care au avut trimiși la Alba Iulia și au prezentat momentul au fost: *Le Petit Parisien*, *L'Illustration*, *L'Oeuvre*, *Le Journal*, *Associated Press*, *United Newspapers Service*, *New York Times*, *Daily Mail*, *Corriere della Sera*, *Gazetta del Popolo*, *La Stampa*, *Ullstein Agence*, *Kölnische Zeitung*, *Venkov*, *Der Bund*, *Journal de Genève*, *Le Democrate*, *National Zeitung*, *Tribune de Lausanne* (ultimele 5 din Elveția); 40 de ziare din Polonia; *Prager Presse*; ziare suedeze, grecești etc.; apoi ziarele românești *Dreptatea*, *Curentul*, *Universul*, *Alba Iulia*, *Unirea*, *Gazeta Transilvaniei*, *Dimineața*, *Viitorul* etc. Numărul oamenilor de presă din țară, prezenți la Alba Iulia, a fost de 282²².

În top, *L'Illustration* a trimis patru fotografii și cinci zincografii. Numărul special ce fusese inițial gândit s-a transformat în albumul *La Grande Roumanie*²³.

Revenind la cortegiul istoric, acesta însemna, după definiția ziarului *Libertatea*: „chipuri și vremuri mari, luate din istoria țării și refăcute cu oameni de azi, îmbrăcați ca cei de atunci”²⁴. Este, practic, definiția simplificată a reenactmentului istoric. O definiție completată de ziarul *Adevărul*, care mergea și mai departe cu asumarea științifică a demersului, presupunând că la toate reconstituirile „s-au consultat, desigur, și documentele strânse în muzeul de la Alba Iulia”²⁵. Era însă un reenactment total, apoteotic, ce își propunea să înfățișeze „toate fazele evoluției noastre ca stat”²⁶ și să explice prezentul prin apelul la trecut. Uneori se și folosește, de altfel, termenul de „reconstituire istorică”²⁷.

Cortegiul a fost organizat de Ion Șahighian²⁸ și Vasile Velisaratu²⁹, regizorul, respectiv pictorul Teatrului Național din București³⁰. Echipa de la

XXXIX, nr. 21, 26 mai 1929, p. 3; „După serbări”, în *Unirea*, Blaj, an XXXIX, nr. 21, 25 mai 1929, p. 1.

²² „Ziariștii străini la Alba Iulia”, în *Alba Iulia*, an XI, nr. 27, 7 iunie 1929, p. 4.

²³ Moga 1985, p. 278; *Serbările Unirii 1929*, p. 129-149.

²⁴ „Măreața Adunare a Unirii, la Alba Iulia”, în *Libertatea*, an XXVIII, nr. 22, 23 mai 1929, p. 3.

²⁵ „Serbările de la Alba Iulia. Impresiile unui spectator”, în *Adevărul*, București, an 42, nr. 13929, 23 mai 1929, p. 1.

²⁶ „Cortegiul istoric”, în *Românul*, Arad, an, XIV, nr. 22, 26 mai 1929, p. 2.

²⁷ „Serbările de la Alba Iulia. Impresiile unui spectator”, în *Adevărul*, București, an 42, nr. 13929, 23 mai 1929, p. 1.

²⁸ Ion Șahighian (1897-1965) s-a remarcat la Teatrul Național cu spectacole din dramaturgia clasică universală și națională ca „Oedip”, „Othello” și „Richard al III-lea”, „Hoții” și „Don Carlos”, „Pygmalion”, „Hagi Tudose” ș.a. (*Dicționar enciclopedic*, IV, 1966, p. 571). Până în 1929, Ion Șahighian (1897-1965) regizase și trei filme artistice: *Năbădăile Cleopatrei* (1925), *Datorie și sacrificiu* (1926) și *Simfonia dragostei* (1928), la care a folosit, în general, actori de la Teatrul Național, dar și actori străini. Va reveni spectaculos în cinematografie și în anii filmului sonor (Căliman 2011, p. 58-60, 119 et passim).

Teatrul Național a fost însă mai numeroasă, suplimentată probabil cu actori și de la alte teatre și însumând în jur de 60 de artiști³¹. De exemplu, relatând atmosfera prezilei evenimentului corespondentul ziarului arăta că: „Iată și artiștii Teatrului Național. Dar mulți sunt! Cea mai mare parte sunt încartiruiți sus, la cazarmă, să fie mai aproape de... scenă. Ei vor fi senzația zilei de mâine”³². Mai mult decât atât, ziarul *Alba Iulia* îi identifica pe câțiva artiști, lăsând informația că „persoanele artiștilor Băltățeanu³³ (Traian), Decu³⁴ (Dragoș Vodă), Bulfinschi³⁵ (Mihai Viteazul) și alții [...] au stors lacrimi din ochii multor persoane cari au înțeles rostul acestor mari bărbați”³⁶. Putem deduce, pe această direcție, și că cei care au intrat în pielea unui Decebal sau Ștefan cel Mare au fost tot actori de la Teatrul Național³⁷, deveniți reenactori ad-hoc, și probabil aceeași apartenență au avut-o și reenactorii cu roluri secundare, cel puțin o parte a lor. Cu câteva zile înainte de eveniment, organizatorii cortegiului au venit în Alba Iulia pentru a recruta și partea de figurație³⁸.

Desigur, artiștii au făcut ce știau mai bine, au încercat să intre pe deplin în rol: „Îi vezi plimbându-se meditativ pe stradă, studiând personajul istoric pe care-l vor înfățișa. Ghicești după felul cum ține capul și cum ridică reflex brațul, pe Mihai Viteazul. Și pe Mircea cel Bătrân, într-un tânăr ce se obicinuește să umble încet, puțin încovoiat. Și pe Ion Vodă cel Cumplit³⁹, după încruntătura”⁴⁰.

²⁹ Vasile Velisaratu (1895-1978) a fost pictor-scenograf la Teatrul Național vreme de mai multe decenii, dar sfera sa de interes a fost mult extinsă: expoziții personale, colaborări, traduceri, gravuri, cronică plastică, pictură bisericească, restaurare etc. În perioada comunistă a fost marginalizat profesional și chiar exclus din Uniunea Artiștilor Plastici (1960); <http://artindex.ro/2012/05/16/velisaratu-velis-vasile/> (accesat în 21 martie 1921).

³⁰ *Serbările Unirii* 1929, p. 126.

³¹ „Pregătirile de la Alba Iulia”, în *Universul*, București, an XLVII, nr. 112, 20 mai 1929, p. 10; „Grandioasele serbări de la Alba Iulia”, în *Românul*, Arad, an XIV, nr. 22, 26 mai 1929, p. 2.

³² „Aspecte, impresii, știri și fapte de la trimișii noștri speciali”, în *Adevărul*, an 42, nr. 13927, 21 mai 1929, p. 4.

³³ Nicolae Băltățeanu (1893-1956) a jucat pe scena Teatrului Național București din 1918 și până la sfârșitul vieții (*Dicționar enciclopedic*, I, 1962, p. 323).

³⁴ Neidentificat.

³⁵ Ronald Bulfinski (1875-1953), actor al Teatrului Național București și el pentru o perioadă (*Dicționar enciclopedic*, I, 1962, p. 446).

³⁶ *Alba Iulia*, an XI, nr. 25, 24 mai 1929, p. 2.

³⁷ Ion Șahighian a lucrat, în anii '20, cu actori ca Jean Georgescu, George Vraca, Gheorghe Ciprian, Ion Livescu, Nicolae Soreanu, Alexandru Giugaru, Ion Finteșteanu. Pare plauzibil ca aceștia, cel puțin o parte dintre ei, să fi fost prezenți la Alba Iulia la 20 mai 1929. De exemplu, în rolul episcopului Napragyi ar părea că îl putem identifica pe Jean Georgescu, dar nu vom emite mai multe astfel de ipoteze, ele fiind, totuși, speculative.

³⁸ „În ajunul Serbărilor de la Alba Iulia”, în *Universul*, București, an XLVII, nr. 111, 19 mai 1929, p. 2.

³⁹ Totuși, nu a existat un Ion Vodă cel Cumplit în cadrul cortegiului.

⁴⁰ „Aspecte, impresii, știri și fapte de la trimișii noștri speciali”, în *Adevărul*, București, an 42, nr. 13927, 21 mai 1929, p. 4.

Ampla desfășurare de forțe reanimate din epoci apuse a fost însoțită de muzică, sub grija inspectorului general al muzicilor militare, dl. Cutrupi⁴¹.

În baza descrierilor epocii⁴², a filmului păstrat al întregului eveniment și a fotografiilor, cortejiul sau „șireagul de eroi”⁴³ ar putea fi descris după cum propunem în următoarele pagini, după logicele categorii cronologic-tematice, „de la daci și romani, trecând prin epoca construirii principatelor moldovene și muntene”⁴⁴. De menționat și că filmul păstrat și restaurant recent⁴⁵ immortalizează o mare parte a desfășurării acestui cortejiu, dar există și câteva „ruperi”, probabil bucăți scoase la montaj. De exemplu, există mai puține imagini cu partea din cortejiul istoric dezvoltată în jurul personajelor Dragoș și Mircea cel Bătrân. În cele ce urmează am preferat să valorificăm exhaustiv sursele vizuale existente și să le coroborăm. O bună parte dintre acestea au mai fost publicate la nivelul anului 1929, însă acele volume, *La Grande Roumanie* și *Serbările Unirii*, nu sunt accesibile publicului larg de astăzi, de aceea am considerat oportună reluarea fotografiilor dedicate cortejiului aici⁴⁶. Pe de altă parte, din fotografiile care se repetă în aceste două volume, am păstrat doar câte una, cea mai clară. De asemenea, filmul *Serbările Unirii* ajută cel mai mult la reconstituirea ordinii paradei; nici el nu este pe deplin cunoscut. Avem, în același timp, mai multe fotografii în Colecția Muzeului Național al Unirii, dintre care o parte sunt inedite. De menționat și că aceste cadre au fost luate atât din zona tribunei, cât și de pe latura opusă acesteia.

Așadar, în paradă au trecut, în ordine:

1) „Dacii cei pletoși cu balaurii lor de aramă”⁴⁷ – au format un convoi impresionant, cu trei călăreți în frunte, „cu zehile pe umeri, cu trîmbițele în formă de balaur”⁴⁸, urmați de purtătorii stindardului dacic și de garda formată din șase

⁴¹ *Serbările Unirii* 1929, p. 128.

⁴² În presă au apărut articole care prezentau doar rezumativ conținutul cortejiului, în general cu simpla enumerare a epocilor și personajelor-cheie. Vezi, de exemplu, „Serbările comemorative de la Alba Iulia”, în *Chemarea tinerimei române*, Cluj, an IV, nr. 13, 26 mai 1929, p. 2; Moga 1985, p. 274-275; „Defilarea”, în *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an, XCII, nr. 50, 24 mai 1929, p. 2.

⁴³ „După serbări”, în *Unirea*, Blaj, an XXXIX, nr. 21, 25 mai 1929, p. 1.

⁴⁴ „Sărbătoarea Unirii la Alba Iulia”, în *Cultura poporului*, București, an IX, nr. 280, 26 mai 1929, p. 2.

⁴⁵ <https://imageandsound.ro/intermedia/possible-sounds-of-early-cinema/sarbatorile-unirii/>; accesat în 12 februarie 2021.

⁴⁶ Câteva fotografii au fost publicate și în *Realitatea ilustrată*, Cluj, an III, nr. 23, 1 iunie 1929, p. 12-13, dar de o calitate insuficientă pentru a le reproduce aici. De asemenea, fotografiile din *Universul*, București, an XLVII, nr. 115, 24 mai 1929, p. 1, vor fi reluate în volumul *Serbările Unirii* 1929.

⁴⁷ „Măreața defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, Blaj, an XI, nr. 21, 26 mai 1929, p. 3.

⁴⁸ *Serbările Unirii* 1929, p. 126.

războinici călări, apoi de „temutul rege Decebal”⁴⁹ pe cal alb, dus de căpăstru de un ostaș. În urma lui Decebal veneau mării tarabostes, marele preot, sfetnicii și pileații, apoi oastea lărgită, cu călăreți și pedestrași, dar și minerii, meșteșugarii și plugarii. Decebal „parcă se închina și el zilelor de azi, când urmașii lui, contopiți cu ai biruitorilor romani, dând acest popor român, au ajuns, iacă, liberi și domni pe vechile lor hotare. Decebal cât se bucura, cât parcă plângea de vederea urmașilor săi”⁵⁰.

Fig. 1 - Cadru din filmul *Serbările Unirii*. Cortegiul a fost deschis de cei trei călăreți daci purtători de trâmbițe, un fel de carnic-uri după cum reiese din imagini

Fig. 2 - Aceiași călăreți, în dreptul arcului de triumph. Colecția MNUAI, CF 781.

⁴⁹ „Măreața Adunare a Unirii, la Alba Iulia”, în *Libertatea*, București, an XXVIII, nr. 22, 23 mai 1929, p. 3.

⁵⁰ *Ibidem*.

Fig. 3 - Grupul din deschidere, după ce a trecut de tribună. Preluare din *Serbările Unirii* 1929

Fig. 4 - Regele Decebal, în urma căruia vin preoții. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 5 - Regele Decebal în dreptul arcului triumfal. Decebal pare a fi echipat cu armură de solzi și coif cu calota plată și cu obrăzare. Colecția MNUAI, CF 827

Fig. 6 - Regele Decebal, urmat de preoți. Imagine din volumul *Serbările Unirii 1929*

Fig. 7 - Preoții daci și avangarda trupei. Imaginea preoților pare să se apropie mai degrabă de vremurile recente. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 8 - Daci, dăcițe, copii, în dreptul tribunei. Ținuta fetelor pare mai aproape de stilul roman. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 9 - Femei dace și muncitori daci. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 10 - Femei dace. Imagine din volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 11 - Plugar dac. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 12 - Plugari daci, în dreptul tribunei. Imagine din volumul *Serbările Unirii 1929*

2) Romanii - „în sunetul surlilor și al marșurilor victorioase vine cortegeul roman”⁵¹, figurau cu 12 trompetiști călări, cu lictorii precedând pe împăratul Traian aflat per pedes, ca orice legionar, dar „îmbrăcat numai în purpură și vison”⁵². În urma lui Traian venea calul său alb, dus de doi oșteni, apoi generalii,

⁵¹ *Serbările Unirii 1929*, p. 126.

⁵² „Măreța defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, Blaj, an XI, nr. 21, 26 mai 1929, p. 3.

legiunile și cohortele călare.

Cu siguranță, după standardele de astăzi, reconstituirea romană nu ar trece de un nivel firesc de exigență, dar în urmă cu mai bine de nouă decenii ea a impresionat și a rămas multă vreme captată în spatele retinei privitorilor, care luau pentru prima data contact cu glorioasa „armată romană”. Cel puțin partea metalică a echipamentelor pare a fi foarte sumar lucrată. Coifurile, scuturile, lăncile etc. nu prezintă configurația corectă, dar toate acestea sunt, până la urmă, conforme cu nivelul cunoștințelor și al scrisului istoric din această perioadă.

Fig. 13 - Avangarda romană. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 14 - Avangarda cu cornicienii. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 15 - Trâmbițașii din avangarda romană. Imagine din volumul *La Grande Roumanie*

Fig. 16 - Lictorii. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 17 - Lictorii. Imagine din volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 18 - Împăratul Traian. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 19 - Calul lui Traian. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 20 - Legionarii romani, cu *signa* și *vexilla* în mijlocul trupei.
Imagine din volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 21 - Ariergarda romană. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

3) Descălecătorii/întemeietorii:

Radu Negru, descălecătorul Munteniei, venea în fruntea boierilor călări, cu care încărcate și bogății, turme de oi și ciobani, „reprezentând în chip sugestiv tabloul coborârei din Munții Transilvaniei în câmpiile mănoase ale Munteniei”. Un insert din filmul evenimentului îl numește pe Bucur Ciobanul în mijlocul alaiului lui Radu Negru, dar în alte locuri se vorbește la modul generic despre acest segment: „Trecut-au ciobanii neamului nostru de demult cu turma de oi, cu strungarii, cu băcițele și cu dulăii lor”⁵³. Sau, în altă parte, se vorbește despre „descălecătorii cu convoiurile lor de căruțe cu coviltire galbene și cu roți mari”, despre „toată viața de muncă pașnică și de frământări războinice [...] O turmă de oi cu ciobanii lor, cu măgarul cu samar și cu câinele respectiv, mărturisea traiul câmpenesc al păstorilor”⁵⁴.

Bogdan Vodă (după mai multe interpretări din presă, descălecătorul prezent în paradă a fost, de fapt, Dragoș⁵⁵, dar am preferat varianta „oficială” a organizatorilor), considerat întemeietorul Moldovei, avea în cortegiu buciumani călări echipați în zale, cu steagul cu capul de zimbru cu stema între coarne, cu ostași călări și numeroși boieri, purtări de ghioage ținute, vânători, arcași și multă pedestrimă.

⁵³ „Măreața defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, Blaj, an XI, nr. 21, 26 mai 1929, p. 4.

⁵⁴ „Serbările de la Alba Iulia. Impresiile unui spectator”, în *Adevărul*, București, an 42, nr. 13929, 23 mai 1929, p. 1.

⁵⁵ „Măreața Adunare a Unirii, la Alba Iulia”, în *Libertatea*, București, an XXVIII, nr. 22, 23 mai 1929, p. 3; „Măreața defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, Blaj, an XI, nr. 21, 26 mai 1929, p. 3; Moga 1985, p. 274-275.

Fig. 22 - Cadru din filmul *Serbările Unirii*, cu Radu Negru în fruntea alaiului său

Fig. 23 - Radu Negru. Colecția MNUAI, CF 826

Fig. 24 - Negru Vodă, cu copilul de casă și escorta boierilor. Imagine din *Serbările Unirii* 1929

Fig. 25 - Radu Negru a fost printre cele mai fotografiate personaje ale paradei. Imagine din volumul *Serbările Unirii 1929*

Fig. 26 - Bogățiile lui Radu Negru. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 27 - Cortegiul lui Radu Negru. Imagine din volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 28 - Parte din alaiul lui Radu Negru. Colecția Cristian Florin Bota

Fig. 29 - Bucur Ciobanul în cortegiul lui Radu Negru. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 30 - „Ariergarda” turmei. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 31 - Fotografie din albumul *La Grande Roumanie*

Fig. 32 - Sfârșitul alaiului lui Radu Negru și avangarda lui Bogdan/Dragoș

Fig. 33 - Bogdan/Dragoș în fruntea trupei. Fotografie din volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 34 - Același întemeietor, în dreptul tribunei. MNUAI, CF 828

4) Domnitorii

Mircea cel Bătrân își făcea apariția „în mijlocul unui concert de imnuri de slavă”, având în frunte buciumași călări, în zale grele, urmați de purtătorii steagului și garda acestuia, de boieri călări cu spade drepte și „roiul nelipsit de copii de casă”⁵⁶

Ștefan cel Mare avea un cortegiu impresionant, deschis tot de buciumași, urmat de părintele Paisie, în zale și cu crucea în mână, precum și de numeroși clerici în odăjdii, în frunte cu mitropolitul Moldovei; alaiul lui Ștefan era încheiat de căpitani de oaste cu cavaleria, arcași, sulițași și purtători de flinte grele. Boierii și oștenii domnitorilor erau atât de mulți încât au lăsat impresia că „nu se mai isprăveau”⁵⁷.

Pentru perioada clasică a voievodatelor românești a fost aleasă, astfel, această expresie simplificată, cu doar doi domnitori, considerați cei mai reprezentativi: Mircea, pentru Țara Românească, și Ștefan, pentru Moldova.

Fig. 35 - Mircea cel Bătrân, cu boierii și oastea. Fotografie din volumul *Serbările Unirii 1929*

⁵⁶ *Serbările Unirii 1929*, p. 126.

⁵⁷ „Măreța defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, Blaj, an XI, nr. 21, 26 mai 1929, p. 3.

Fig. 36 - Ștefan cel Mare. Din volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 37 - Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 38 - Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 39 - Clerul lui Ștefan și steagul Moldovei cu capul de bour. Din volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 40 - Alaiul lui Ștefan. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 41 - Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 42 - Stegarii și boierii lui Ștefan cel Mare. Din cartea *Serbările Unirii 1929*

Fig. 43 - Trâmbițașii lui Ștefan cel Mare. Din albumul *La Grande Roumanie*

Fig. 44 - Oastea lui Ștefan. Din *Serbările Unirii* 1929

Fig. 45 - Oastea lui Ștefan. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 46 - Segment din oastea domnitorilor. Colecția MNUAI, CF 778

5) Mihai Viteazul era imaginat în ipostaza intrării triumfale în Alba Iulia, din 1 noiembrie 1599. Astfel, cortejiul său „în marș vijelios de război, în dangăt de clopot și bubuit de tun”⁵⁸, era deschis de episcopul catholic Napragyi, cel care îl întâmpinase pe voievodul muntean alături de clerul său și îi oferise cheia cetății Alba Iulia. Alaiul lui Mihai era format din oaste, în frunte cu muzicanți cu tobe, flaute, fluiere și trompete, urmând parcă descrierea lui Nicolae Bălcescu din „România supt Mihai Voevod Viteazul”; Mihai venea pe un cal alb, cu secura în mâna stângă ridicată, arhicunoscuta sa ipostază pe care reenactorul o menținea pe tot traseul din fața tribunei. Voievodul era înconjurat de șase copii de casă, apoi urmau seizii, luptătorii steagurilor luate în Bătălia de la Șelimbăr, pușcașii, tunarii, căpitanii etc.

Fig. 47 - Episcopul Napragyi în fruntea alaiului lui Mihai Viteazul.
Cadru din filmul *Serbările Unirii*

⁵⁸ *Serbările Unirii* 1929, p. 127.

Fig. 48 - Napragii cu clerici catolici și urmat de clerul ortodox. Fotografie din *Serbările Unirii* 1929

Fig. 49 - Alaiul intrării lui Mihai Viteazul în Alba Iulia. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 50 - Alaiul lui Mihai Viteazul. Cadru din *Serbările Unirii*

Fig. 51 - Clerul și corporațiile. Fotografie din volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 52 - Mihai Viteazul la intrarea în Alba Iulia. Cadru din *Serbările Unirii*

Fig. 53 - Cu barda în mâna stângă, Mihai apare triumfător în fața orașului Alba Iulia. Colecția MNUAI, CF 780

Fig. 54 - Mihai Viteazul. Fotografie în volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 55 - Același cadru, mai larg. *Serbările Unirii* 1929

Fig. 56 - Boierii lui Mihai. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 57 - O parte din alaiul lui Mihai. Cadru din același film

Fig. 58 - Călăreții lui Mihai. Cadru din *Serbările Unirii*

Fig. 59 - Tunuri capturate la Șelimbăr. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

6) Horea, Cloșca și Crișan, „răsăriți din zări”⁵⁹, erau în fruntea „cortejiului menit a evoca vremurile de opresiune și silnicie”; cei trei „mucenici” veneau călare, urmați de popa Constantin cu crucea roșie drept steag al răscoalei, apoi numeroși iobagi răsculați, cu lănci, coase și securi. Horea, Cloșca și Crișan reprezentau nu doar exponenții rezistenței și luptei pentru libertate a românilor ardeleni, ei erau deplin asumați la nivel local și percepuți în egală măsură ca simbol al cetății Alba Iulia. În retorica Unirii, din ultimele luni ale lui 1918, ei ocupaseră un loc fruntaș⁶⁰. Marea adunare populară de la 1 decembrie se ținuse într-un spațiu identificat drept „Cîmpul lui Horea”, adică exact în același loc unde se desfășura marea paradă a momentului.

După cum am văzut, organizatorii ajunseseră mai devreme la Alba Iulia pentru a recruta figuranți. Cu siguranță au existat numeroși doritori, dintre locuitorii zonei, pentru a asigura contingentele moșești. Aici partea de reenactment propriu-zis nu putea fi prea complicată, întrucât cvasi-majoritatea voluntarilor vor fi deținut echipamentele necesare.

⁵⁹ „Măreața defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, Blaj, an XI, nr. 21, 26 mai 1929, p. 4.

⁶⁰ Roșu 2020, p. 285-287.

Fig. 60 - Horea, Cloșca și Crișan. Din volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 61 - Horea, Cloșca și Crișan, urmași de răsculați. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 62 - Popa Constantin cu crucea. Imagine din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 63 - Răsculații lui Horea, Cloșca și Crișan. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

7) Avram Iancu și oamenii săi apăreau în accentele marșului „Vine Iancu sus la munte”. Crăișorul era călare, însoțit fiind de Axente Sever, S. Balint, N. Solomon ș.a. Era „impersonat” și „ideologul cu glas inspirat de arhanghel al

revoluției”, Simion Bărnuțiu. După lideri veneau „bătrâni, bărbați și tineri din munți și din câmpii”⁶¹, purtând arme, tunuri de stejar ori tulnice.

Fig. 64 - Avram Iancu. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 65 - Avram Iancu urmat de tribunii săi. Fotografie din volumul *Serbările Unirii 1929*

⁶¹ *Serbările Unirii 1929*, p. 127.

Fig. 66 - Tribunii lui Avram Iancu. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 67 - Revoluționari ai lui Iancu, purtând un tun de cireș. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 68 - Oastea și tunurile lui Avram Iancu. Fotografie din volumul *Serbările Unirii* 1929

Fig. 69 - Oastea lui Avram Iancu. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 70 - Călăreți și tulnic. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

8) Unirea Principatelor din 1859 nu aducea în fața publicului de la tribune personaje reconstituite, ci era doar simbolizată prin hora „fetelor și nevestelor muntence și moldovence, în mijlocul cărora boierii împreună steagurile în semn de contopire desăvârșită”⁶². Domnișoarele prinse în horă erau, de fapt, elevele Liceului de fete din Alba Iulia⁶³. După alte interpretări, „ceata înflorită de fete tinerele închipuind *Hora Unirii*” se putea extinde simbolic pentru întregul concept al României unite „și toate marile fapte cari ne leagă de dânsa”⁶⁴, repre-zentând, practic, imaginea care încununa întreaga devenire exprimată până în acel punct. Oricum, este de remarcat faptul că parada istorică se încheia cu o alegorie, și nu cu o reconstituire propriu-zisă.

Fig. 71 - Hora Unirii, cu steagurile provinciilor românești în mijloc.
Cadru din filmul *Serbările Unirii*

⁶² *Serbările Unirii* 1929, p. 127.

⁶³ *Ibidem*, p. 128.

⁶⁴ „Măreța defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, Blaj, an XI, nr. 21, 26 mai 1929, p. 4.

Fig. 72 - Fetele în paradă, după Hora Unirii. Cadru din *Serbările Unirii*

Fig. 73 - Liceul de Fete din Alba Iulia după Hora Unirii. Cadru din filmul *Serbările Unirii*

Fig. 74 - Fetele reprezentând țările românești. Fotografie din albumul *La Grande Roumanie*

La începutul paradei, Războiul de Independență fusese reprezentat de veteranii acestuia, iar Marele Război fusese și el prezent prin numeroși veterani și invalizi. Această parte fusese însă distinctă de cortegiul istoric.

Cortegiul fusese bine integrat în programul general al serbărilor. Apelul la istorie era necesar pentru a arăta că românii sunt „un popor mare, știutor de sine, vrednic de ținut samă, a cărui pretenie sau tovărășie de luptă, în zile de pace și de războiu, e de mare preț”⁶⁵. El trebuia să înfățișeze „toate fazele evoluției noastre ca stat”⁶⁶ și să lase „sufletul românesc și să-și desfășoare, în proporții de epopee, toată podoaba lui robustă”⁶⁷. Per total, a contat, în mod evident, capacitatea acestui cortegiu, ca tot, de a transmite o imagine coerentă asupra istoriei, de a sintetiza și a explica, de a imprima o direcție precisă epopeei naționale, de care românii prezenți să fie mândri, iar presa străină impresionată. Acest scop a fost îndeplinit, cel puțin dacă urmărim lucrurile în lumina presei, ce pare să fi surprins nimbul feed-backului, descriind „fiorul ce electriza mulțimea în fața unui închipuit Traian, a unui Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul”⁶⁸. La final, s-a reținut faptul că „prin recapitularea alegorică a trecutului nostru istoric s-a dat cea mai crâncenă lecție dușmanilor noștri, cari mai speră într-o rectificare de granițe și s-a dat cea mai grea palmă rothemerismului senil care visează cai verzi pe păreți. Sunt sigur că dacă Rothemere⁶⁹ ar fi fost la Alba Iulia – ar fi constatat și el ce năzbâtii visează și poate ar fi devenit și el român”⁷⁰. Sau, fără raportări antagonice, vederea cortegiului putea să determine extazieri patriotice: „Minunat neam, minunat popor suntem noi, Românii!”⁷¹.

Mai mult decât atât, după mai multe voci care au discutat evenimentul de la Alba Iulia, cortegiul istoric, cu înfățișarea sa maiestuoasă, a însemnat cea mai reușită prezență a întregului program, fără a face economie de superlative⁷².

Presa s-a arătat laudativă și în raport cu autenticitatea costumelor: „Toate cortegiile au reprezentat foarte exact epocile și figurile istorice respective”⁷³.

⁶⁵ „Măreața Adunare a Unirii, la Alba Iulia”, în *Libertatea*, București, an XXVIII, nr. 22, 23 mai 1929, p. 1.

⁶⁶ „Grandioasele serbări de la Alba Iulia”, în *Românul*, Arad, an XIV, nr. 22, 26 mai 1929, p. 2.

⁶⁷ „După serbări”, în *Unirea*, Blaj, an XXXIX, nr. 21, 25 mai 1929, p. 1.

⁶⁸ *Curentul*, 22 mai, apud *Serbările Unirii* 1929, p. 134.

⁶⁹ Lordul Rothemere a fost un susținător fervent al cauzei maghiare, fiind și proprietar al unor trusturi de presă britanice.

⁷⁰ „Serbările comemorative de la Alba Iulia”, în *Chemarea tinerimei române*, Cluj, an IV, nr. 13, 26 mai 1929, p. 2.

⁷¹ „Măreața defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, Blaj, an XI, nr. 21, 26 mai 1929, p. 4.

⁷² „Serbările comemorative de la Alba Iulia”, în *Chemarea tinerimei române*, Cluj, an IV, nr. 13, 26 mai 1929, p. 2; „Grandioasele serbări de la Alba Iulia”, în *Românul*, Arad, an XIV, nr. 22, 26 mai 1929, p. 2; „Măreața defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, Blaj, an XI, nr. 21, 26 mai 1929, p. 3; „Serbările de la Alba Iulia. Impresiile unui spectator”, în *Adevărul*, București, an 42, nr. 13929, 23 mai 1929, p. 1.

Desigur, după expectanțele de astăzi ale reenactmentului, echipamentele nu par a atinge standarde calitative ridicate, cel puțin în măsura în care o lasă să se vadă fotografiile ce au immortalizat evenimentul. Dar nici cunoștințele epocii în materie de vestimentații, tehnică militară, efecte, în privința armatei romane, de exemplu, nu erau la nivelul de astăzi. Presa subliniază, de fapt, că totul a fost „alcătuit cu mult gust și cu serioase cunoștințe în materie”⁷⁴. Oricum, cortegiul istoric trebuie să fi fost imaginat și creat în conformitate cu scopurile lui, de a trece prin fața ochilor a câtorva sute de mii de oameni și de a produce admirație. Prin urmare, și echipamentele erau menite „să ia ochiul”, fără a se pierde prea multă energie cu reconstituiri cât mai exacte. De altfel, organizatorii și responsabili principali, Șahighian și Velisaratu, erau experți în mizanscenă, respectiv imagine. Această dimensiune a spectacolului era cea care interesa din punct de vedere tehnic. Desigur, nici publicul nu putea avea așteptări în privința autenticității, iar, cu excepția câtorva spectatori care au văzut și cortegiul din 1922, imensa majoritate se afla în premieră în fața unei astfel de punere în scenă.

Chiar dacă sub aspect tehnic, prin logistică și resurse umane, acest cortegiu se încadrează teatrului, prin scopul său principal, acela de a reconstitui, de a reînvia istoria și a o aduce în fața publicului, el se circumscrie fenomenului denumit astăzi ca living history și reenactment istoric. Unii observatori folosesc chiar termeni încadrabili și astăzi vocabularului fenomenului reconstituirilor istorice, precum „poveste vie” sau „înfățișare vie a istoriei”⁷⁵.

Fotografii cu reenactorii, în afara momentelor paradei

Fotografiile următoare sunt realizate fie înainte, fie după paradă. Cea mai plauzibilă ipoteză este că au fost făcute înainte cu o zi, în 19 mai, atunci când a existat o ședință de antrenament pentru cei ce urmau să defileze în ziua următoare. Astfel se explică și echipamentul incomplet al câtorva dintre ei. Referitor la pregătirea din 19 mai, presa relatează că pe platoul vestic, în aleea tribunelor (totuși, majoritatea imaginilor sunt captate în zona șanțurilor, probabil înainte de pornire) „cortegiul istoric face repetiție sub ochii a sute de spectatori. Toate costumele istoriei noastre, de la colonizare și până la Avram Iancu, defilează în ritmul muzicii militare. Legionari, arcașii lui Radu Negru, sutași în zale, costume violent colorate, se perindă într-o lungă și evocatoare teorie [sic!]. Păcat că iluzia e astăzi înjumătățită. Toți domnii, toți prinții istoriei sunt rași. De abia

⁷³ „Serbările comemorative de la Alba Iulia”, în *Chemarea tinereții române*, Cluj, an IV, nr. 13, 26 mai 1929, p. 2.

⁷⁴ „Serbările de la Alba Iulia. Impresiile unui spectator”, în *Adevărul*, an 42, nr. 13929, 23 mai 1929, p. 1.

⁷⁵ „Măreața defilare și povestea vie a neamului nostru”, în *Unirea poporului*, XI, nr. 21, 26 mai 1929, p. 3.

măine chipurile lor vor căpăta bărbile impozante din estampe”⁷⁶. Aceste informații se verifică în conținutul fotografiilor luate în șanțurile cetății. Reenactorii ocupaseră o parte din latura nordică a șanțurilor, în zona Bastionului Carol, iar atmosfera este una destinsă, beneficiind de atenția unor spectatori postați pe zidurile cetății.

Prima dintre fotografiile pe care le prezentăm aici este, însă, dintr-un alt moment al evenimentului, cu reenactori aflați aproape de artera defilării, din fața viitoarei clădiri a Liceului „Mihai Viteazul”⁷⁷.

Fig. 75 - O bună parte din cei prezenți în imagine fac parte din cortegiul lui Radu Negru. Colecția MNUAI, CF 6786

Fig. 76 - Unul dintre reenactorii medievali, echipat parțial, într-un moment de respiro. Elementele de harnașament par a fi cele de la calul lui Ștefan cel Mare. Colecția MNUAI, CF 6812

⁷⁶ „Aspecte, impresii, știri și fapte de la trimișii noștri speciali”, în *Adevărul*, an 42, nr. 13927, 21 mai 1929, p. 4.

⁷⁷ Redenumit în anii '50 „Liceul Horea, Cloșca și Crișan”. În 1929 clădirea era în bună parte finalizată, dar nu era încă în uz.

Fig. 77 - Episcopul Napragyi, în șanțurile cetății. Colecția MNUAI, CF 6817

Fig. 78 - Mihai Viteazul, în aceeași zonă a șanțurilor. În paradă a purtat o barbă artificială. Mai multe dintre personaje au făcut același lucru. Colecția MNUAI, CF 6813

Fig. 79 - Reenactori amestecați în zona șanțurilor. Colecția MNUAI, CF 6815

Fig. 80 - Reenactori și epoci amestecate. Colecția MNUAI, CF 6816

Fig. 81 - O parte din cortejiul istoric, cu fetele Horei Unirii în prim plan. Zona Bastionului Carol. Colecția MNUAI, CF 6814

Comparație între Cortejiul istoric al Încoronării din 1922 și Cortejiul istoric al Serbărilor din 1929

O primă punere în scenă a unui astfel de cortejiu evocator al istoriei a avut loc în 1922, cu ocazia Serbărilor Încoronării⁷⁸, proiectat pentru 1000 de reenactori⁷⁹. Deși gândit inițial pentru Alba Iulia⁸⁰, cortejiul istoric din 1922 a fost pus în scenă la București, la 16 octombrie. O comparație detaliată, pe deplin mulțumitoare, între reenactmentul din 1922 și cel din 1929 nu poate fi făcută, întrucât momentul din 1922 este infinit mai slab documentat fotografic, deși există surse temeinice în privința descrierilor narative, în timp ce momentul din 1929 stă foarte bine pe sursele vizuale, dar mai puțin bine din punct de vedere al temeiniciei descrierilor⁸¹. Totuși, unele idei generale pot fi exprimate: ambele aveau drept scop legarea trecutului de prezent și stimularea facultăților patriotice

⁷⁸ Dobra, Roșu 2020, p. 65-70.

⁷⁹ „De-ale noastre”, în *Alba Iulia*, an III, nr. 3, 17 iulie 1921, p. 2.

⁸⁰ „Serbările Încoronării. Conductul istoric în orașul nostru”, în *Alba Iulia*, an III, nr. 8, 21 august 1921, p. 2.

⁸¹ Cele mai multe surse pomenesc doar en passant cortejiul ori se limitează la descrieri foarte sumare.

ale marelui public. Se apela la o istorie livrată unitar, punându-se în scenă o devenire națională de aproape două milenii, pecetluită cu unirea din 1918. Evocarea din 1922 era mai bine ancorată în istoria întregului spațiu românesc, în timp ce aceea din 1929 pune emfaza pe istoricitatea românească din Transilvania și reduce substanțial din imaginea Moldovei și a Țării Românești; probabil a contat și locul punerii în scenă, care a influențat și conținutul reconstituirilor: București, la prima, Alba Iulia, la cea de-a doua.

Deși există mai puține personaje principale la reenactmentul din 1929, cortegiul, în întregime sa, pare a fi fost cam la fel de mare ca în urmă cu șapte ani, datorită alaiurilor parcă mai numeroase ce însoțeau fiecare personaj-cheie. De exemplu, doar partea daco-romană a adunat undeva spre 100 de actanți.

	1922	1929
Decebal și dacii	Partea daco-romană a fost gândită ca un singur segment	Dacii - ordonați pe categorii; Decebal călare
Traian și romanii		Romanii - așezați pe structuri militare și civile; Traian - defilează la pas
Întemeietorii/ descălecătorii	Dragoș și Radu Negru cu curtenii lor - Epoca legendară a întemeierii este reprezentată unitar	Radu Negru și Bogdan Vodă; (sursele sunt contradictorii, unele identificându-l pe Dragoș în loc de Bogdan); alai foarte numeros la fiecare
Domnitorii clasici	Cu alai numeros, următorii: Mircea cel Bătrân Alexandru cel Bun Ștefan cel Mare Vlad Țepeș	Cu cortegii foarte mari, dar doar doi domnitori : Mircea cel Bătrân Ștefan cel Mare
Mihai Viteazul	În ipostaza intrării triumfale în Alba Iulia, cu mare alai. Mihai e mai la urma alaiului	Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia Prezența lui Napragyi este probabil nouă
Domnitorii epocii medievale târzii și moderne timpurii	Matei Basarab și Vasile Lupu, cu sfaturile etc. Dimitrie Cantemir și Constantin Brâncoveanu Steaguri, cete etc.	Nu există

Horea, Cloșca și Crișan	Apar cu preot și mulți răsculați în alai ⁸² ; steag cu stema cu o cruce deasupra unei inimi în flăcări.	Cei trei capi sunt călări; Crucea roșie, ca stindard al răscoalei, este purtată de preot
Tudor Vladimirescu	Cu alai de panduri, arnăuți etc.	Nu există
Avram Iancu și Revoluția din 1848/1849	Avram Iancu este alături de alți revoluționari, tribuni, prefecți etc.; imediat a urmat și un car alegoric al Revoluției de la 1848, cu un personaj feminin înaripat, cu sabie și trâmbiță, ca simbol al deșteptării; steagul cu „Dreptate și frăție”, pompierii din Dealul Spirii ș.a.	Avram Iancu călare, tribunii călare grupați, Simion Bărnuțiu, tunuri, numeroși țărani. Reconstituirea are în vedere doar revoluția din Transilvania
Unirea Principatelor, 1859	Car alegoric al Unirii Principatelor, cu Al. I. Cuza, statul major și diferate simboluri	Unirea Principatelor evocată printr-o horă a fetelor în jurul unor steaguri duse de frunțași ai evenimentului
Războiul de Independență	Car alegoric al Războiului de Independență, cu Carol I, dorobanți, Grivița etc.	Nu există ca parte a cortegiului istoric, ca reenactment. Războiul de Independență a fost reprezentat de veterani, în defilarea mare.
Marele Război	Carul alegoric al Marelui Război foarte complex, în forma unui adăpost blindat înconjurat de tranșee, cu multe personaje	Marele Război a fost prezent în parada extinsă, prin veteranii lui; nu a existat reenactment sau o reprezentare alegorică a lui.

List of illustrations

Fig. 1 - Screenshot from the Union Celebrations movie. The parade was opened by the three Dacian riders carrying trumpets, a sort of carnyx type ones, according to the images

Fig. 2 - The same riders in the Arch of Triumph area. MNUAI Collection, CF 781

⁸² Primarul Albei Iulia a fost solicitat de organizatori să aducă 60 de moși din Munții Apuseni pentru oștirea lui Horea și 50 pentru Avram Iancu, precum și „10-15 fete frumoase din Ardeal”; „De-ale noastre”, în *Alba Iulia*, III, nr. 3, 17 iulie 1921, p. 2.

- Fig. 3** - The opening group, right after passing the grand stand. Taken from *Serbările Unirii* 1929
- Fig. 4** - King Decebalus followed by the priests. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 5** - King Decebalus in the Arch of Triumph area. Decebalus seems to be dressed in a scale armour, flat top helmet and cheek protections. MNUAI Collection, CF 827
- Fig. 6** - King Decebalus followed by priests. Picture taken from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 7** - The Dacian priests and the vanguard of the group. The look of the priests seems to be closer to the recent times. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie.
- Fig. 8** - Dacian men, women and children in front of the grand stand. The dresses of the girls look similar to the Roman one. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 9** - Dacian women and dacian workers. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 10** - Dacian women. Image from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 11** - Dacian ploughman. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 12** - Dacian ploughmen in front of the grand stand. Image from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 13** - Romna vanguard. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 14** - The vanguard with horn players (cornicen). Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 15** - The horn players of the Roman vanguard. Image from the *La Grande Roumanie* volume
- Fig. 16** - Lictors. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 17** - Lictors. Image from *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 18** - Emperor Trajan. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 19** - Trajan's horse. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 20** - Roman soldiers around the *signa* and *vexilla*. Image from *Serbările Unirii* 1929 volume.
- Fig. 21** - The Roman rearguard. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 22** - Screenshot from the *Serbările Unirii* movie, with Radu Negru in front of his escort
- Fig. 23** - Radu Negru. MNUAI, CF 826
- Fig. 24** - Negru Vodă (Voyvoda), with his squire and the boyars escort. Image from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 25** - Radu Negru was one of the most photographed characters of the parade. Image from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 26** - The riches of Radu Negru. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 27** - The escort of Radu Negru. Image from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 28** - Part of Radu Negru's escort. Cristian Florin Bota collection
- Fig. 29** - Bucur the Shepherd in Radu Negru's escort. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 30** - "The rearguard" of the flock. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 31** - Photography from the *La Grande Roumanie* volume
- Fig. 32** - The lastg characters of Radu Negru's escort and Bogdan/Dragoș' vanguard
- Fig. 33** - Bogdan/Dragoș leading the group. Photo from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 34** - The same founding father, in front of the grand stand. MNUAI, CF 828
- Fig. 35** - Mircea the Elder, with the boyars and the army. Photo from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 36** - Stephen the Great. From the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 37** - Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 38** - Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 39** - The clergymen of Stephen the Great and the Moldavian flag depicting the aurochs head. From the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 40** - Stephen's escort. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 41** - Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 42** - The Standard bearers and the boyars of Stephen the Great. From the *Serbările Unirii* 1929 book
- Fig. 43** - The trumpets of Stephen the Great. From the *La Grande Roumanie* album

- Fig. 44** - The army of Stephen. From the *Serbările Unirii* 1929
- Fig. 45** - Stephen's army. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 46** - Segment of the lords' army. MNUAI, CF 778
- Fig. 47** - Bishop Napragyi in front of the Michael the Brave's escort. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 48** - Napragyi with Catholic clergymen followed by the Orthodox clergymen. Photo from *Serbările Unirii* 1929
- Fig. 49** - The parade of Michael the Brave entering in Alba Iulia. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 50** - Michael the Brave's escort. Screenshot from the *Serbările Încoronării* movie
- Fig. 51** - The clergy and the corporations. Photo from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 52** - Michael the Brave entering in Alba Iulia. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 53** - Carrying the ax in his left hand, Michael appears triumphant in front of the city of Alba Iulia. MNUAI, CF 780
- Fig. 54** - Michael the Brave. Photo from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 55** - A wider view of the same moment. *Serbările Unirii* 1929
- Fig. 56** - The Boyars of Michael. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 57** - Part of Michael's escort. Screenshot from the same film
- Fig. 58** - Michael's riders. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 59** - Cannons that were captured in Șelimbăr. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 60** - Horea, Cloșca and Crișan. From the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 61** - Horea, Cloșca and Crișan, followed by the insurgents. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 62** - Constantine the priest bearing the cross. Image from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 63** - The insurgents of Horea, Cloșca and Crișan. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 64** - Avram Iancu. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 65** - Avram Iancu follows by his tribunes. Photo from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 66** - The tribunes of Avram Iancu. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 67** - Iancu's revolutionaries, carrying a cherry wood cannon. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 68** - Avram Iancu's army and cannons. Photo from the *Serbările Unirii* 1929 volume
- Fig. 69** - The army of Avram Iancu. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 70** - Riders and tulnic (regionally specific wooden trumpet). Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 71** - Hora Unirii (The Dance of the Union) around the flags of the Romanian Provinces placed in the middle. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 72** - The girl dancers in parade, after the Dance of the Union. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 73** - The Alba Iulia Highschool for Girls after the Dance of the Union. Screenshot from the *Serbările Unirii* movie
- Fig. 74** - The girls symbolizing the Romanian Provinces. Photo from the *La Grande Roumanie* volume
- Fig. 75** - Most of those in this photo were part of Radu Negru's escort. MNUAI, CF
- Fig. 76** - One of the Medieval Reenactors during a break, partially equipped. The harness elements seem to be part of those on Stephen the Great's horse.
- Fig. 77** - Bishop Napragyi, in the moats of the Citadel.
- Fig. 78** - Michael the Brave in the same area of the moats. During the parade he wore an artificial beard. There were several characters who did the same.
- Fig. 79** - A mixture of reenactors in the moats area
- Fig. 80** - Mixed reenactors and ages

Fig. 81 - A part of the historical retinue, with the girls, who performed the Dance of the Union, in the foreground. Bastion Carol's area.

Abrevieri bibliografice

- Beauplan 1929 - Robert de Beauplan, „Les Fêtes de l'Union”, în *La Grande Roumanie*, album éditée par *L'Illustration*, Paris, 1929
- Căliman 2011 - Constantin Căliman, *Istoria filmului românesc (1897-2010)*, București, 2011
- Dicționar enciclopedic*, I, 1962 - *Dicționar enciclopedic român*, vol. I, A—C, București, 1962
- Dicționar enciclopedic*, IV, 1966 - *Dicționar enciclopedic român*, vol. IV, Q—Z, București, 1962
- Dobra, Roșu 2020 - Ciprian Dobra, Tudor Roșu, „Reenactment la Serbările Încoronării? Cortegiul Istoric din 16 octombrie 1922”, în *Astra Salvensis*, nr. 2, 2020, p. 65-70
- MNUAI, CF - Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, Colecția fotografii
- Moga 2018 - Valer Moga, „Serbările Unirii, Alba Iulia - 1929”, în *Alba Iulia. Memoria urbis*, Cluj-Napoca, 2018, p. 344-347
- Moga 1985 - Valer Moga, „Serbările Unirii, Alba Iulia – 20 mai 1929”, în *Apulum*, XXII, 1985, p. 265-280
- Pop 2019 - Marin Pop, „Serbările Marii Uniri – Alba Iulia, 20 mai 1929”, în *Caiete silvane*, serie nouă, an XV, nr. 5 (172), mai 2019, p. 39-42
- Roșu 2020 - Tudor Roșu, *1 Decembrie 1918*, Cluj-Napoca, 2020
- Rustoiu et alii 2019 – Ioana Rustoiu, Marius Cristea, Smaranda Cutean, Dorin Giurgiu, *Regii României Mari la Alba Iulia*, ed. a III-a revăzută, Alba Iulia, 2019
- Serbările Unirii 1929 - Serbările Unirii. 1929*, cu o prefață de Sever Bocu, București, 1929
- Zecheru 2013 - Dana Zecheru (coord.), *Memoria arhivelor. Primele trei decenii de la făurirea României Mari*, Sfântu Gheorghe, 2013